

Η επιφάνεια του διαφορετικού

ο αναγνώστης στις 24 Ιανουαρίου, 2014

της Χρυσούλας Γούναρη

Πέρα από την φαινομενική απλότητα που χαρακτηρίζει το νεανικό μυθιστόρημα **“Θαύμα”** (μυθρ. **Μαρίζας Ντεκάστρο – Παπαδόπουλος, 2013**), τίποτα απ’ όσα περιγράφει η **J.R.Palacio** σε τούτο το πρώτο της βιβλίο δεν είναι απλό – η συνύπαρξη δεν ήταν ποτέ κάτι μονοδιάστατο, πόσο μάλλον δε η συνύπαρξη με κάποιον τόσο διαφορετικό όσο ο Αύγουστος -Όγκι- Πούλμαν, ο πρωταγωνιστής του.

Ο Όγκι γεννήθηκε με παραμορφωμένο πρόσωπο λόγω ενός σπάνιου συνδυασμού εξίσου σπάνιων ιατρικών συνδρόμων. Δέκα χρόνια και είκοσι επτά εγχειρήσεις μετά, το πρόσωπό του παραμένει εξαιρετικά δύσμορφο. Γι’ αυτό οι γονείς του δεν μπορούν να αποφασίσουν αν πρέπει να τον στείλουν σχολείο ή να συνεχίσουν να τον διδάσκουν στο σπίτι – η Τζαμπελ επιμένει να πάει για να βγει από το “κουκούλι” τους ενώ ο Νέιτ δεν θέλει γιατί τον θεωρεί πολύ ευάλωτο. Αν και αρνητικός στην αρχή, ο Όγκι αποφασίζει τελικά να πάει σχολείο μετά την συνάντησή του με τον γυμνασιάρχη και τα τρία “πρωτάκια” σαν κι αυτόν που τον ξεναγούν στις εγκαταστάσεις – τον Τζακ Ουίλ, την Σάρлот και τον Τζούλιαν. Το μυθιστόρημα ξεκινά μία εβδομάδα πριν

την έναρξη της Α' γυμνασίου και ο Όγκι, που είναι ο κύριος αφηγητής στα τρία από τα οκτώ κεφάλαια του βιβλίου, μας μιλά σε πρώτο πρόσωπο για όσα του συμβαίνουν καθώς προχωρά η χρονιά – αν και οι δάσκαλοί του είναι υποστηρικτικοί, οι συμμαθητές του τον παραγκωνίζουν και τον απομονώνουν.

“Αν έβρισκα ένα μαγικό λυχνάρι και μπορούσα να κάνω μια ευχή, θα ευχόμουν να είχα ένα κανονικό πρόσωπο που να μην ξεχωρίζει. Θα ευχόμουν να μπορούσα να περπατάω στο δρόμο και να μην με κοιτάζουν οι άνθρωποι κι αμέσως μετά να κάνουν πως δε με είδαν. Να τι σκέφτομαι: Ο μοναδικός λόγος που δεν είμαι συνηθισμένος είναι επειδή κανένας άλλος δε με βλέπει έτσι.

Πάντως έχω συνηθίσει τώρα πια να είμαι όπως είμαι. Ξέρω να υποκρίνομαι ότι δεν καταλαβαίνω τις γκριμάτσες που κάνουν οι άνθρωποι γύρω μου. Όλοι το ξέρουμε αυτό το κόλπο: εγώ, η μαμά κι ο μπαμπάς μου, και η Όλι. Όχι, το παίρνω πίσω: η Όλι δεν τα καταφέρνει και πολύ καλά. Θυμώνει στ' αλήθεια όταν μου φέρονται άσχημα. (...) Δεν θα σας περιγράψω πώς μοιάζω. Ό, τι και να φαντάζεστε, η πραγματικότητα είναι χειρότερη.”

Στα υπόλοιπα πέντε κεφάλαια την αφήγηση αναλαμβάνει κι από ένα διαφορετικό πρόσωπο: η **Ολίβια**, ή **Όλι**, η αδερφή του Όγκι αφηγείται τις δικές της δυσκολίες που αντιμετωπίζει καθώς πηγαίνει στην 1η Λυκείου και το απότομο ξύπνημα της εφηβείας των φιλενάδων της την κάνει να νιώθει μόνη και χαμένη στο καινούργιο περιβάλλον. Όλο αυτό, όπως είναι φυσικό, επηρεάζει για ένα φεγγάρι και την σχέση της με τον Όγκι. Η μιγάδα **Σάμερ** με την οποία ο Όγκι μοιράζεται από το τραπέζι της καντίνας του σχολείου μέχρι τις σχολικές εργασίες, διηγείται το πως πλησίασε τον Όγκι την πρώτη μέρα της χρονιάς και πως συνεχίζει σταθερά να είναι η καλύτερη φίλη του και να του συμπαραστέκεται με την ίδια πάντα φυσικότητα και ειλικρίνεια. Ο **Τζακ Ουίλ**, λέει για το πως άλλαξε γνώμη και από αγγαρεία, ο Όγκι έγινε ο κολλητός του. Λέει επίσης και το πως έπεσε θύμα του δημοφιλούς Τζούλιαν, γόνο πλουσίων γονιών που μοιάζει και συμπεριφέρεται σαν να βγήκε από τηλεοπτική διαφήμιση. Ο Τζούλιαν υποκρίνεται τον φίλο του Όγκι αλλά στην πραγματικότητα, με κάθε ευκαιρία που βρίσκει τον προσβάλλει και στρέφει τους άλλους εναντίον του – οργανώνει την “Πανούκλα” (ένα παιχνίδι όπου όποιος αγγίζει τον Όγκι έχει κατόπιν πολύ λίγα λεπτά μέχρι να πλύνει τα χέρια του αλλιώς θα κολλήσει πανούκλα), αφήνει σημειώματα με προσβλητικά κι απειλητικά μηνύματα στο ντουλάπι του, πετά σκουπίδια στο σακιδίό του, κ.ά. Ο **Τζάστιν**, ο φίλος της Ολίβια, περιγράφει με σχετική αμνηχανία την σχέση τους, την συνάντησή του με την οικογένειά της και πως, κάποια στιγμή, χρησιμοποιεί την θήκη του βιολιού του ως υποψία όπλου για να προστατεύσει τον Όγκι από τον Τζούλιαν και την παρέα του. Τέλος, η **Μιράντα**, η καλύτερη φίλη της Ολίβια από το νηπιαγωγείο μέχρι και το γυμνάσιο, περιγράφει το πως αποξενώθηκε για ένα μεγάλο διάστημα από την Ολίβια. Η ιδιαίτερη αγάπη της όμως για τον Όγκι θα τις φέρει πάλι μαζί.

Ο κάθε αφηγητής, χωρίς να αλλάξει το ενιαίο ύφος της γλώσσας του κειμένου (είναι όλοι τους έφηβοι και η ρέουσα κι ευέλικτη μετάφραση της Μαρίζας Ντεκάστρο αναδεικνύει την αμεσότητα και την φρεσκάδα της ηλικίας), αλλάζει την οπτική και προσθέτει περισσότερες διαστάσεις στην σχολική περιπέτεια του Όγκι. Με αυτό τον τρόπο, η συγγραφέας καταδεικνύει επιπλέον “επείγοντα” θέματα που ξεφεύγουν από τα πλαίσια του σχολείου – την ενδοοικογενειακή επικοινωνία, τις σχέσεις μεταξύ των δύο γονιών, τις κοινωνικές σχέσεις, την έλλειψη αγωγής, την υποκρισία. Ακούγεται περίπλοκο αλλά δεν είναι – κάθε κεφάλαιο αποτελείται από μικρότερα κεφάλαια που εκτείνονται σε μία, δύο, το πολύ τρεις σελίδες κάτι που αυξάνει κατά πολύ τον ρυθμό

της ανάγνωσης. Σκεφτείτε πως το πιο πολυσέλιδο μικροκεφάλαιο είναι εκείνο όπου ο γυμνασιάρχης δίνει τον αποχαιρετιστήριο λόγο του στο τέλος της χρονιάς, και του βιβλίου – 7,5 σελίδες που εντάσσονται ωστόσο άνετα στην πλοκή μιας και ο κος γυμνασιάρχης φημίζεται για τους μακρείς λόγους του!

Οι χαρακτήρες του βιβλίου είναι ψυχογραφημένοι με ακρίβεια και η δομή του είναι πολύ καλοδουλεμένη – η διάχυση της μίας αφήγησης στην άλλη και η εκβολή τους στον κεντρικό ιστό της αφήγησης (δλδ στην φωνή του Όγκι) γίνονται πολύ ομαλά και δεν κουράζουν τον αναγνώστη. Το σημαντικότερο ωστόσο σε τούτο το νεανικό μυθιστόρημα δεν είναι η τεχνική του αρτιότητα. Είναι οι σκοτεινές καταστάσεις που εκθέτει – ο ρατσισμός, ο εκφοβισμός (σχολικός και κοινωνικός), η περιθωριοποίηση που εκδηλώνονται με περισσή ευκολία. Σημαντικά είναι, επίσης, το σθένος, ο αυθορμητισμός και ο αυτοσαρκασμός με τα οποία το πρωτο-εφηβάκι, ο Όγκι, τα αντιμετωπίζει όλα αυτά. *“Όπως όταν είδα τις προάλλες τη Μάγια να γράφει ένα σημείωμα για την Έλι σ’ ένα χαρτί με σήμα τις Κούκλες Ασχημόφατσες, δεν ξέρω τι μ’ έπιασε, αλλά γυρίζω και της κάνω: ‘Το ήξερες πως αυτός που σχεδίασε τις Ασχημόφατσες είχε εμένα για μοντέλο;’*

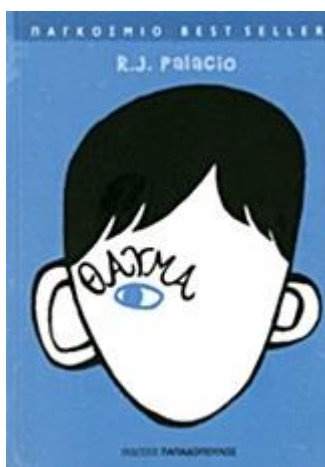
Η Μάγια με κοίταζε με γουρλωμένα μάτια σαν να με πίστευε πραγματικά. Μετά που κατάλαβε πως έκανα πλάκα, το αστείο μου της φάνηκε ξεκαρδιστικό.”

Το “Θαύμα” είναι το πρώτο βιβλίο της J.R.Palacio και το έγραψε μετά από ένα τυχαίο περιστατικό που την έφερε σε δύσκολη θέση – κάποια στιγμή, σε ένα κατάστημα με παγωτά, κάθισε δίπλα σ’ ένα παιδί με παραμορφωμένο πρόσωπο. Ο τρίχρονος γιος της φοβήθηκε κι άρχισε να κλαίει κι εκείνη πήρε αμέσως τα παιδιά της κι έφυγε σχεδόν τρέχοντας. Το ίδιο βράδυ, θυμωμένη από την αντίδρασή της, άρχισε να το γράφει. Δεν ξέρω κατά πόσο αυτό την έκανε να νιώσει καλύτερα ή να αναιρέσει τον πόνο που άθελά της προκλήθηκε στο δύσμορφο παιδάκι, ελπίζω όμως ότι θα έχει άμεσα πρακτικά αποτελέσματα στην αμερικανική κοινωνία καθώς το βιβλίο κατάφερε να ξεκινήσει πολλές συζητήσεις και να δημιουργήσει ένα ολόκληρο κίνημα στην Αμερική γύρω από την εκπαίδευση και την γενικότερη αντιμετώπιση των παιδιών με κρανιακές δυσμορφίες – κάτι που δεν κατάφερε να κάνει η πολυβραβευμένη κινηματογραφική “Μάσκα” του Peter Bogdanovich πριν από χρόνια.

Η διαφορετικότητα ωστόσο δεν περιορίζεται στα όρια ενός δύσμορφου προσώπου. Εκδηλώνεται στα πάντα: στο χρώμα, τις διαστάσεις, το φύλο, την ηλικία, τις προτιμήσεις, την καταγωγή, κ.λπ. Με την ευρύτερη έννοια, άλλωστε, όλοι μας είμαστε διαφορετικοί κι ευτυχώς έχουν γίνει αρκετά βήματα προόδου ως προς την αποδοχή του οποιουδήποτε δεν ανταποκρίνεται σε μια επιφανειακή κανονικότητα. Η άγνοια, η προκατάληψη και η εχθρικότητα όμως εξακολουθούν να υπάρχουν και ως αντίδοτό τους η συγγραφέας προτάσσει την καλοσύνη και... τον “Πόλεμο των Άστρων”. Δεν έχω δει όλες τις ταινίες του “Πολέμου...” (στην αρχική τριλογία προστέθηκε αργότερα και δεύτερη τριλογία ως prequel, δλδ συνολικά έξι κιν/κές ταινίες!) αλλά απ’ όσο μπορώ να θυμηθώ, μέσω των λατρεμένων ταινιών του Όγκι, η συγγραφέας αγγίζει και το θέμα της δημοκρατίας. Η κατανόηση και η ενσυναίσθηση θίγονται άμεσα και ο διδακτισμός εδώ είναι ολοφάνερος. Ωστόσο, δεν πρόκειται για διδακτισμό με την μορφή του γνωστού προτεταμένου δακτύλου που κινείται απειλητικά μπροστά στο πρόσωπο του αναγνώστη. Τα ρητά που χρησιμοποιεί ο κ.Μπράουν, ο δάσκαλος της γλώσσας, έχουν αντληθεί από την λογοτεχνία, την

μουσική, και τις σκέψεις των ίδιων των μαθητών του και λειτουργούν τότε ως θέμα εργασίας και τότε ως ένα είδος αυτορρύθμισης της σχολικής τάξης.

Το “Θαύμα” είναι ένα πολύ επιδραστικό βιβλίο – σε προβληματίζει, σε κάνει να γελάσεις με την καρδιά σου και σε αποπλίζει με την ευθύτητα και τον αυτοσαρκασμό του πρωταγωνιστή του. Το κατάλληλο εργαλείο, δηλαδή, για να ξεκλειδώσεις τις ανησυχίες ενός παιδιού και να του δείξεις πως θα πρέπει να συμπεριφέρεται κανείς σε ευαίσθητες καταστάσεις. Αν προσπεράσουμε το γεγονός ότι είναι ένα αρκετά συναισθηματικό βιβλίο, ο ενήλικος αναγνώστης μπορεί επίσης να “πάρει ένα μάθημα” για το πως η εμπιστοσύνη που δείχνουμε στα παιδιά έχει πράγματι θαυμάσια αποτελέσματα. Δεν θα είναι η πρώτη φορά άλλωστε που ένας μυθιστορηματικός μικρός ήρωας θα διδάξει έναν μεγαλύτερο αναγνώστη. Θα είναι όμως, τολμώ να πω, μία από τις πιο απολαυστικές.

J.R.Palacio

Θαύμα

μτφρ. Μαρίζα Ντεκάστρο

Εκδ. Παπαδόπουλος, 2013

<http://www.oanagnostis.gr/%C3%8E%C2%B7-%C3%8E%C2%B5%C3%8F%C2%80%C3%8E%C2%B9%C3%8F%C2%86%C3%8E%C2%AC%C3%8E%C2%BD%C3%8E%C2%B5%C3%8E%C2%B9%C3%8E%C2%B1-%C3%8F%C2%84%C3%8E%C2%BF%C3%8F%C2%85-%C3%8E%C2%B4%C3%8E%C2%B9%C3%8E%C2%B1%C3%8F%C2%86%C3%8E%C2%BF%C3%8F%C2%81%C3%8E%C2%B5%C3%8F%C2%84%C3%8E%C2%B9%C3%8E%C2%BA%C3%8E%C2%BF%C3%8F%C2%8D/.U1Y8pNunvFY.fac ebook>